

Hyvinvointia vuorohoitoon

OHOI-hankkeessa tutkitaan vuorohoidon henkilöstön työhyvinvointia ja mietitään ratkaisuja ongelmakohtiin.

Vuorohoito poikkeaa työympäristönä monessa suhteessa pelkästään päiväaikoina ja arkisin toteutettavista varhaiskasvatuspalveluista. Myös työhyvinvointiin liittyy omanlaisiaan kysymyksiä vuorohoidon kohdalla.

Keski-Suomessa toteutettavan OHOI-kehittämishankkeen kokemusten ja hankkeessa tehdyn kyselyn avulla on saatu tärkeää tietoa vuorohoidon henkilöstön työhyvinvoinnista.

Vaikka vuorohoidossa työskentely tuokin mukanaan omat erityispiirteensä kaikille yksiköiden työntekijöille, tarkoittaa se työskentelyä epätyypillisinä työaikoina vain osalle. Vuorohoitoyksiköissä aamuisin, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin työskentelevät pääsääntöisesti lastenhoitajat, vain harvoissa tapauksissa lastentarhanopettajat.

Siinä missä epätyypilliset työajat ovat toiselle rasite, sopivat ne toisen arkeen sujuvasti.

Tämän vahvistivat myös OHOI-hankkeen osallistujien näkemykset. Työajat olivat yksi useimmin hankkeen kyselyssä esille tuoduista työhyvinvoinnin haasteista, mutta samaan aikaan monelle myös yksi keskeisimmistä työn vahvuuksista.

Arkivapaat ja vaihtelevat työajat helpottavat työntekijän omien yksityisasioiden hoitamista arkisin ja tuovat elämään mukavaa vaihtelua. Toisaalta vuorohoidon työaikataulut voivat olla haastavia sovittaa yhteen oman perheen aikataulujen kanssa tai sitoutuminen vapaa-ajan aikatauluihin on vaikeaa.

Uutta henkilöstöä rekrytoitaessa olisi syytä keskustella avoimesti vuorohoidon työajoista ja

työntekijän halukkuudesta työskennellä tällaisina työaikoina. Vuorohoitoon olisi tärkeää saada henkilöstöä, joka on motivoinut työskentelyyn myös tavanomaisen päiväkotiaikataulun ulkopuolella.

Vuorojen perumiset haasteena

Vuorohoidossa, kuten varhaiskasvatuspalveluissa yleensä, työntekijöiden työvuorot määrittyvät lasten hoitoaikatarpeiden mukaan. Hoitoajat taas myötäilevät vanhempien työ- tai opiskeluaikoja.

Työskentely epätyypillisinä aikoina esimerkiksi palvelualalla tarkoittaa usein myös sitä, että työajat ovat ennakoimattomia ja muuttuvia ja määräytyvät esimerkiksi asiakkaiden palvelutarpeiden mukaan.

Tällä on seurannaisvaikutuksia vuorohoidon henkilöstön työvuoroihin.

On tavallista, että vanhemmat saavat tietää omat työvuoronsa vasta myöhään, esimerkiksi vain viikkoa etukäteen. Tällöin ei hoitovuorojakaan voi varata tätä aiemmin eikä lopullisia vuorohoidon henkilöstön työ-

vuorolistoja voida tehdä.

Lasten hoitovuoroja myös perutaan usein. Vuorohoidossa työvuorojen äkillinen peruuntuminen tarkoittaa sitä, että työtunnit on tehtävä toisena ajankohtana. Eri kunnissa on erilaisia käytäntöjä siitä, miten peruuntuneita työvuoroja korvataan.

Joissakin kunnissa lähihoitajan koulutuksen saanut voi työvuoronsa peruuntuessa tehdä vuoronsa esimerkiksi läheisellä vanhainkodilla. Useimmiten työvuorojen peruuntuminen tarkoittaa kuitenkin pidemmän työjakson kasaantumista

toiseen ajankohtaan.

Koska vuoroa tarjotaessa yksiköissä työntekijöiden työajat ovat vaihtelevia, kaikki ovat harvoin paikalla yhtä aikaa. Tämä haastaa toiminnan suunnittelua ja tiedonkulkua yksikössä: suunnittelulle pitää varata oma aikansa ja tiedonkulku täytyy varmistaa.

Myös yhteydenpito moninaisia työaikoja tekeviin lasten vanhempiin vaatii omat ponnistelunsa. Vanhemmilla voi olla pitkiä arkivapaita, jolloin toiminnasta ja tapahtumista täytyy tiedottaa hyvissä ajoin.

Yksi tehokas käytännön myös vuorohoidon henkilöstön työvuorojärjestelyjen helpottamiseen voi löytyä vanhempien työnantajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Esimerkiksi joissakin Keski-Suomen kunnissa on käytäntönä toimittaa infokirje vuorohoidosta vanhempien työnantajille lapsen aloitettaessa vuorohoidon ja käydä muutenkin suoraa keskustelua työnantajien kanssa.

Näin on edistetty työnantajien ymmärrystä vuorohoidosta palvelumuotona ja mahdollistettu yhteistyö lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi.

Pedagogiikkaa kellon ympäri

Hoidossa olevien lasten määrä vaihtelee suuresti vuoroitoyksiköissä vuorokauden ajan ja viikonpäivän mukaan. Ruuhkatunteina, erityisesti arki-iltapäivisin, lapsia on paljon paikalla, kun taas aamuvuoroin, iltaisin ja viikonloppuisin lapsia voi olla vain kourallinen, joskus vain yksi lapsi.

Hiljaisina hetkinä työntekijöille jää paremmin aikaa lapsen yksilölliseen huomiointiin. Lasten hyvinvoinnin, pysyvyyden ja turvallisuuden tunteen ylläpitämiseksi nämä työntekijän ja lapsen väliset yhteiset hetket ovat äärettömän tärkeitä.

Myös työntekijöiden ja vanhempien väliset suhteet muodostuvat usein läheisimmiksi esimerkiksi vaihdettaessa kuulumisia ”herkkien ajankohrien” tuonti- ja hakutilanteissa.

Vuorohoidon hiljaisina ajankohtina lastenhoitajat ovat usein töissä yksin, ainoana työntekijänä talossa. Työ vuorohoidossa tarjoaa näin työntekijälle monipuolisen ja vastuullisen työnkuvan ja mahdollisuuksia hyödyntää laajasti osaamistaan.

Tällaisessa työssä jaksaminen edellyttää tukea tiimiltä ja osaamisen jakamista. Nämä edellytykset toteutuvat vuorohoidossa ilahduttavan usein. Valtaosa OHOI-hankkeen vuorohoidon työntekijöistä kertoi hankkeen kyselyssä työyhteisönsä keskeisimpiä vahvuuksia olevan muilta tiimiläisiltä saatu tuki ja jokaisen osaamisen hyödyntäminen. Yksiköissä luotetaan kolleegaan.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen on kaikkien vuorohoidon ammattiryhmien yhteinen tehtävä. Pedagogisen toiminnan vastuu ja suunnittelu kuuluvat lastentarhanopettajille heidän koulutuksensa ja työnkuvansa myötä.

Useissa OHOI-hankkeen kohtaamisissa vuorohoidon työntekijät ovat havahtuneet huomamaan, että myös yksin tehtävissä lastenhoitajien ilta- ja viikonloppuvuoroissa on paljon pedagogisia ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia.

Vuorohoidon yhteydessä käytämmekin mielellämme arjen pedagogiikka -käsitettä, joka kattaa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuuden, kunkin osa-alueen painottuen eri tavoin eri aikoina ja eri-ikäisten lasten kohdalla.

Vaikka pedagogiikka on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, korostuu vuorohoidossa ns. ”tartu hetkeen” -toiminta, jossa työntekijöiden täytyy olla herkkiä havaitsemaan milloin lapsi kaipaa virikkeitä, milloin lepoa.

Lasten viireystilojen huomiointi pedagogiikan toteuttamisessa on erityisen tärkeää vuorohoidossa, jossa lapset elävät yksilöllisissä rytmeissään. Pedagogisen toiminnan lisääminen ilta- ja viikonloppu-aikoihin on herättänyt jonkun verran vastustusta, sillä nämä hervät ajat nähdään tyyppisesti kodinomaisemmaksi ja hoivapainotteisemmaksi.

Miten huomioida lasten rytmit

Varhaiskasvatustilain mukaan jokaisella lapsella tulee kuitenkin olla oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen hoitokautensa puitteissa. Eriyisen ongelmalliseksi koetaan se, miten tarjota lastentarhanopettajan toteuttamaa esiopetusta

Vuorohoito

- Tarkoittaa varhaisina aamuina, iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tarjottavia julkisia lastenhoitopalveluja
- Käsittää laajennetun aukioloajan yksiköitä ja ympärivuorokautisia yksiköitä
- Vuorohoitoon oikeus lapsilla, jotka tarvitsevat sitä molempien vanhempien työn tai opiskelun vuoksi
- Noin seitsemän prosenttia kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista on vuorohoidossa (THL)

niille lapsille, jotka ovat vuorohoidossa ilta- ja viikonloppupainotteisesti.

Lapselta ei voi edellyttää päivähoitopäivän pidentämistä osallistumalla aamupäivällä esiopetukseen ja viettämällä ilta sen päätteeksi vuorohoidossa. Osa vuorohoitoyksiköistä järjestää esiopetusta myös alkuiltapäivisin.

Voisiko vuorohoidossa olla löydettävissä uusia toimintatapoja, jotka huomioisivat lasten omat, erilaiset rytmit? Usein vuorohoitoyksiköissä toteutetaan hyvin samanlaista aikataulutusta kuin muussa päivähoitossa, vaikka lasten yksilölliset rytmit poikkeavat usein tavanomaisen päivähoiton rytmeistä.

Esimerkiksi mahdollisuus nukkua päiväunet vasta kello 14 tukisi monen lapsen hyvinvointia ja jaksamista, jolloin lapsi olisi illalla virkeämpi osallistumaan ja toimimaan. Ilta painotteisesti hoidossa olevien lasten osallistumista pedagogiseen toimintaan tulisi tukea nykyistä enemmän löytämällä tapoja lisätä pedagogista painotusta myös päiväajan ulkopuolelle.

Vuorohoidon kehittäminen OHOI-hankkeen kautta jatkuu vuoden 2016 loppuun. Hanke puretuu osaltaan tässä artikkelissa esille nostettuihin vuorohoidon haasteisiin ja erityiskysymyksiin. Tarve vuorohoitoon keskittyyvään kehittämistyöhön on suurta. Tästä osaltaan on kertonut vuorohoitohenkilöstön innokkuus osallistua OHOI-hankkeen toimintaan.

Kirjoittajat työskentelevät OHOI-hankkeessa, Malinen ja Dahlblom asiantuntijoina Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sekä Rönkä professorina ja Peltoperä projektitutkijana Jyväskylän yliopistossa.

OHOI

OHOI – Osaamista vuorohoitoon -hanke

- Päätaavoitteena lisätä osaamista ja työhyvinvointia vuorohoidossa
- Kohderyhmänä 21 Keski-Suomen kuntaa
- Näissä kunnissa yhteensä yli 30 vuorohoitoa tarjoavaa yksikköä, joista noin 2/3 on päiväkoteja ja 1/3 ryhmäperhepäivähoitoyksiköitä
- Pohjautuu osittain Perheet 24/7-tutkimushankkeen tuloksiin
- Pää toteuttaja Jyväskylän ammattikorkeakoulu, osatoteuttaja Jyväskylän yliopisto
- Yhteistyössä mukana Suomen Lastenhoitoalan Liitto, Lastentarhanopettajaliitto, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Hanke alkanut vuoden 2015 alussa, kestää vuoden 2016 loppuun
- Rahoittaja Euroopan sosiaalirahasto